

සිංහල සේවා අධ්‍යක්ෂණ

ව. සියාමින්

1959 විබේදි ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණය පිළිබඳ පනස් වැනි සංවත්සරය සැමර්ම සඳහා වින ජාත්‍යන්තර ගුවන් විද්‍යුලියේ සිංහල සේවය විශේෂ වැඩසටහන් මාලාවක් ප්‍රවාරය කළා.

එම වැඩසටහන් මාලාවට වැඩසටහන් ඇතුළත්වූ අතර එය ප්‍රවාරය වූයේ මාර්තු 21වනදා සිට මාර්තු 28වනදා අතරයි.

එම වැඩසටහන් මාලාවේ ලිඛිත පිටපත් 5ක් මෙවර සුභාසර කළාපයට ඇතුළත් වෙනවා.

විශේෂ වැඩසටහන් මාලාවට සිය කටහඳින් අදහස් දැක්වූ අමාත්‍ය රාජීත සේනාරත්ත්, මහාචාර්ය නිමල් ඩ. ද සිලවා, අධිතිතිල් ආනතදු ඉණතිලක, අධ්‍යාපනඥ තන්දසේන මදවන්ආරවිවි, මාධ්‍යමවේදී කුල ශ්‍රී කාරියවසම් සහ මාධ්‍යමවේදී තලින් අපොන්සු යන මහත්වරුන්ද අරුණ එස් හසුආරවිවි, මධුගාන් කුලරත්ත්න, ක්‍රිඹල ජයවිලාල හේරත් එච්.එෂ.එස්. ජයන්ත්, යු. තන්දසේන හා ඩී.ඩී.ඩී. ලෙනගල යන අපගේ අසන්නන්ද මෙහිලා කෘතභාතා පූර්වකව සිහිපත් කරනවා.

මෙම සුභාසර කළාපයෙන් විබේදි සේවායන්ත්යේ ඉතිහාසය හා සංවර්ධනය පිළිබඳව පායකයන් මනා අවබෝධයක් ලබා ගනු ඇතුළුයි මා විශ්වාස කරනවා.

වහල් යුගයෙන් ස්වාමීන්වයට විබේද ස්වායන්තරයේ ස්වර්ණාහිමානය විබේද ඉතිහාසය

විබේද ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණයේ 50 වැනි අඩවික්සරය නිමිත්තෙන් වින ජාත්‍යන්තර ගුවන් විදුලියේ කිහිල යෝධය ඔබට තිළිණ කරන විශේෂ වැඩිසටහන් මාලවේ ප්‍රථම වැඩිසටහනයි, මේ.

අපේ පැන් තුවීන් ලියුවේ අපේම හඩින් ඔබට ඇශේන මේ වැඩිසටහන් මාලාවට ශ්‍රී ලංකාවේ විවිධ පර්ශ්ව පුද්ගලයන්ගේන් අපේ මිනුරු අසන්නන්ගේන් අදහස් ඔවුන්ගෙම හඩින් එක්වෙනවා.

අද වැඩිසටහනෙන් විබේද ස්වායන්තරය ගැනන් විබේද පුදේශ එළිභාසික තන්වයන් ගැනන් ඔබට භැකවින් තොරතුරු අසන්නට හැකියි.

විබේද ස්වායන්තරය පිහිටා තිබෙනෙන් වින මහරන සමූහාණ්ඩුවේ නිරින් පෙරමුණු පුදේශයේයි.

විබේද ස්වායන්තරය හෙවත් විබේද ස්වයං පාලන පුදේශයේ දූෂි ප්‍රමාණය වර්ග කිලෝ මිටර 12 ලක්ශයක්. විබේද ස්වායන්තරය සමස්ත විනයේ දෙවැනි විශාලතම පාලන පුදේශයයි.

විබේද ස්වායන්තරය පිහිටා තිබෙනෙන් මූෂ්‍ය මට්ටමට මිටර හාරදහසක උසකින්. මූෂ්‍ය මට්ටමට උසකින් පිහිටි විශාල පුදේශ අතර විබේද සානු පුදේශයට තිමිතනෙන් ආකර්ෂණීය ස්ථානයක්. ලෝකයේ පියස්ස තමින්ද විබේද ස්වායන්තරය ප්‍රජාසාන්මකව හැඳින් වෙනවා.

විබේද ස්වායන්තරය උතුරුන් තුන්ග්‍රුන් හා තාගුලා කඩවැටී සමඟ සින්පියා. උසිගුර ස්වායන්තරයට හා

විභාග පළාතට යාබදව පිහිටනවා. එමෙන්ම නැග නහිලරන් පින්ශා ගෘගාවන් සමඟ ස්වාවාන් පළාත දෙස බලා සිටිනවා. ගිනිකොණ දෙසින් යුත්තාන් පළාත සමඟ සම්බන්ධ වෙනවා. එමෙන්ම මියන්මාරයට ඉතිදියාවට භුතානයට නේපාලයට මායිම්ව පිහිටනවා. විබේද ස්වායන්තරයේ දේශ සිමාව කිලෝ මිටර හාර දහසක් පමණ වෙනවා.

විෂ්මින් අවුද්‍යාන්මක ලක්ෂණ , අති අලංකාර ස්වාහාවික දරුණු , අද්විතීය පුළු ජාතික සංඛ්‍යාතිය සහ ප්‍රාදේශීය සිරින් හා භාවිත අතින් විබේද ස්වායන්තරය ලොව පුදකටයි. එය වින සහ විදේශීක ස්වාරකයන් රාසක්ම සඳහා පාරිඹුද්ධ අම්යක් බවට පත් වුණා. එමෙම කදු ගැවීෂණය කරන්නන් සහ විද්‍යාන්මක සම්ඝ්‍යකයන් හා මිනින්දෝරුවිරුන් සඳහා ද කැමිල තොතුන්නක් වුණා.

අවුද්‍යාන්මකව විබේද ස්වායන්තරය ප්‍රධාන කොටස තුනකට බෙදා දැක්විය හැකියි. ඒ නැගෙනහිර , උතුරු හා දකුණු කොටස් විශයෙන්. නැගෙනහිර කොටස වනාන්තර පුදේශයි.

මෙම පුදේශයේ පරිනිශ්චිත වනාන්තර පිරි තිබෙනවා. උතුරු කොටස් පිහිටනෙන් විවිත තන බිම්. ගෙය එබා පිරිසටන් යැක් බැවා අදි කදුකර සත්වයන්ටන් තිවහන වෙනවා. දකුණු හා මධ්‍යම කොටස් කැමිකා ර්මික පුදේශයි. ලාසා , ශිගාන්ස , ශියන්ත්ස සහ ත්ස්ස්තා. වැනි ප්‍රධාන විබේද නගර එම පුදේශයේ

පිහිටා තිබෙනවා. විශේෂීය සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය ලෙස ද හැඳුන් වෙන්නේ එම ප්‍රදේශයයි.

රිබේට් ස්වායත්ත්‍ය එක් මහා නගර සහුවකින් , දිස්ත්‍රික්ක හයකින් සමන්විතයි. මහා නාගරිකය ලාසා. එය විශේට් ස්වායත්ත්‍යයේ අග නගරයයි. ශිතාස්ස නගර ගාන්නාන් වාමිදේ හාග්‍රී හා තියින්ටි දිස්ත්‍රික්ක හයයි.

රිබේට් ඉතිහාසය අදාළ හා ආකර්ෂණීය තොරතුරු වලින් පිරි තිබෙනවා. විශේට් ජාතියේ එක්සත්හාවය දුවන කාලයේදී එම ජාතියේ විවිධ ගෝනු බවහිර හා වයඹ විනයේ හන් ජාතිය හා සුළු ජාතින් කිහිපයක් සමඟ සම්පූර්ණ සම්බන්ධතා පවත්වා තිබෙනවා.

තහව්‍ය සියවස මුල් හාගයේදී විශේට් හි සුංඛ්‍යාන් ගාමිබේ රජු , විජායි. විශේට් සානුවේ විශේට් ගෝනු කිහිපයක් එක්සත් කොට වුබේ රාජධානිය ස්ථාපිත කළා. වුබේ රාජධානියන් වින මධ්‍යම රජයන් අතර කාං රජපෙළපන් සමයේ සම්පූර්ණ සඛ්‍යාතා පැවැතුණු. සුංඛ්‍යාන් ගාමිබේ රජු හා කාං රජපෙළපන් වෙන් වෙන් කුමරය අතර විවාහයන් විඳේ වොන්සාන් රජු හා කාං රජපෙළපන් ජේන් වෙ. කුමරය අතර විවාහයන් කුළින් පිළිවිත වන්නේ විශේට් හන් ජාතින් අනුකූලයෙන් සම්පූර්ණ දේශපාලන , ආර්ථික හා සංස්කෘතික බැඳීම් ඇති කර ගෙන තිබුණු බවයි. නව වන සියවස මැදිදී එක්සත් වුබේ රාජධානිය නිද වැළැඳුණා. මේ සමඟම විජායි. විශේට් සානුවේ ප්‍රාදේශීය සටන්කාම් පාර්ශ්වයන් පැන තැනීම ඇරුණුණා.

වසර 920දී එනයේ සුං රජපෙළපන තිහිවිනා. ඒ සමගම ප්‍රාදේශීය විශේට් ගෝනික සටන්කාම් පාර්ශ්ව හන් වාසලට ප්‍රසාදවල කටයුතු කරන්නට පටන් ගන්න. හන් හා විශේට් ජාතිකයන් අතර සම්පූර්ණ සඛ්‍යාතාවක්ද මේ කාලයේදී වර්ධනය වුනා.

වසර 1217දී සුංන් රජපෙළපන පිහිටුවනු ලැබුවා. එම රජපෙළපන තුළ ජාතික එක්සත්හාවය සුවිශ්ච ලක්ෂණයක ලෙස දකින්නට ලැබුණා. විශේට් ප්‍රදේශය මේ කාලයේ වින ජාතියට සැපුක්ත වුනා.

සුංන් රජපෙළපන් ආර්ථික කුබිලායි බාන් අධිරාජයා සුංන් රජය යටතේ විශේට් පාලන බලය සාග්‍රාම පාලකයන්ට පැවරුවා. එමෙන්ම විශේට් සඳහා ගොන් පාලන තීති හා රෙගුලාසි භෞත්වා දුන්නා. මේ කාලයේදී මොන්ගෝලියානු , හන් , විශේට් හා තවන් ජාතින් අන්වැල් බැඳුගෙන ආර්ථික හා සංස්කෘතික ලක්ෂණ දේශපාලන ස්වභාවයක් හැඩැඳුව වුවා.

1368දී බලයට ජන් වූ මි. රජපෙළපන් පාලනයද සුංන් රජපෙළපන් සමයේ විශේට් හියානමක වූ විවිධ ක්‍රමවේදයන් විශේට් පාලන කටයුතුවලදී මුලික වගයෙන් අනුගමනය කළා. විවිධ සංයිධිව්‍යම් සඳහා විශේට් ප්‍රදේශයේ පාලන හා ආගමික නායකයන් අවදෙනකුට , ධර්ම කුමාර,හා ,කුමාර,යන නාම ප්‍රදානය කළා. මේ සමයේදී විශේට් ප්‍රදේශ හා මධ්‍යම ප්‍රදේශ අතර තිරන්තර

ආර්ථික හා සංස්කෘතික පූවමාරු පැවතුණා. ඒ සමගම විබෙටි ජාතිය හා සේපු ජාතින් අතර සබද්තා තවදුරටත් වර්ධනය වුණා.

17වැනි සියවසට පසු වී. රජපෙළපත බිජිවියේ මනුෂ්‍යානුවන් විනය එක්සත් කිරීමන් සමඟයි. වී. රජය , දළායි සඳහා , දළායි ලාමා, යන ගෞරට නාමයන් පාවන් සඳහා, පන්වන් එර්දිනි, යන ගෞරට නාමයන් ප්‍රදානය කළා. ටේ අමතරට ප්‍රාදේශීය රාජ්‍ය නිලධාරීන් ද පත් කළා. වී. රජය විසින් විභාග් එලදායක විබෙටි පාලනයක් සඳහා විවිධ නීති හා රෝගායි ගක්තිමන් කරමින් විබෙටි ප්‍රදේශයට උසස් නිලධාරයකු ද යවතු ලැබුවා. මෙම ක්‍රියා මාර්ග මගින් විබෙටි ප්‍රදේශයේ වී. පාලනය ගක්තිමත්වූ අතර විබෙටි ප්‍රදේශය හා මවිනිම අතර ස්ථීර සබද්තාව විභාග් විධිමත්වන්හර පටන් ගන්තා. 19වැනි සියවසේදී වී. රජපෙළපත් සමයේ අවසාන කාලයේ ව්‍රිතානා පාලකයන් විනයේ මූල්‍ය ප්‍රදේශයන් විනයට ඇතුළු වී විබෙටියද ආනුමණය කළා. ඔවුන් විබෙටි ජාතිය සහ හන් සේපු ජාතින් අතර හොඳ හිත පළදු කිරීමේ කුමන්තුන් ද දියන් කළා.

මේ සමගම විබෙටි ප්‍රාදේශීය රජය හා මධ්‍යම රජය අතර සබද්තා පිරිහෙන්නට පටන් ගන්තා. හන් සහ විබෙටි හවයන් හා සිවිල් වැසියන්ද මනුෂ්‍යානු සහ මොංගොලියානු ජාතින් ද කණ්ඩායම් වශයෙන් එකාබද්ධව අධිරාජ්‍යවාදී ආනුමණයට එරෙහිව සටන් කළා. ඔවුන් මවිනිම ආරක්ෂා කිරීමේ සටන පිළිබඳ ස්ථිර නමය පිළුවකදී නිර්මාණය කළා.

වී. රජපෙළපත අවසාන සමයේ සහ වින සම්භාන්ස්පිට් මුල් කාලයේදී විබෙටි ප්‍රදේශයේ පාලක පත්තිය ග්‍රහණය කර ගැනීමට ව්‍රිතානා ආනුමණිකයන් සැම උපක්‍රමයකම යොදාගෙන කිවුණා , සුජාමට සැකසු සිමුලා සම්මෙළනය , මවිනෙන් විබෙටි ප්‍රදේශය වෙන් කිරීමේ අවස්ථා වුනා. විබෙටි දේශප්‍රේම් බලකායන්ගේ සහ විනය පුරු ජනතාවගේ පරිග්‍රමය සේනුවෙන් සකුරු උපක්‍රම අසාර්ථක වුනා. මෙම කුමන්තුන් ක්‍රියාන්මක වන කාලයේදී විබෙටි ප්‍රදේශය මධ්‍යම රජය සමඟ සබද්තා පවත්වා ගෙන හිය අතර විනය යුතාන් රජපෙළපතන් සිට පැවැති විබෙටි ස්වාධීතාව වග කීමද දරා සිටියා.

1974 වින මහජන සම්භාන්ස්පිට් නිනිමු වන විටද විදේශ අධිරාජ්‍යවාදීන් හා ව්‍යාප්තවාදී බලයයන් විබෙටි කෙළඳුවාදීන්ට අනුබල දෙමීන් විබෙටි ස්වාධීතාව සිහිනයක් නිර්මාණය කළා. මේ අතර වින කොමිෂනිස්ටී පැස් මධ්‍යම කාරක සහාව හා සහාපති මාධ්‍ය තුළු මාන්දා මහතා තීරණය කළා.

ඒ සමගම විබෙටි සාම්කාමී ව්‍යුහක්ෂීය සඳහා වන මූලධර්ම හා ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනයටද මුළු පිරුණා.

1951දී විබෙටි සාම්කාමී ව්‍යුහක්ෂීය සාජ්‍යාන් වුනා. අඩ සියවසක කාලයක් විබෙටි බෙදුම්වාදය

විපුරුවමින් කුමන්තුණකාරී ආනුමණයක තීරකව සිටි විදේශ ආනුමණිකයන්ද විබෙටි ප්‍රදේශයෙන් තෙරපා හරුණ ලැබුවා.

මේ අතර මධ්‍යම රජය සුළු ජාතික කටයුතු සඳහා තව ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය කරන්නට පටන් ගන්තා. ඒ ප්‍රමාණවට සැම සුළු ජාතියකටම දේශපාලන ආර්ථික හා සමාජ සමානත්වය හැකිවිදිම් අවස්ථාවද උදාකරමින් කෙසේවින් , 1959 විබෙටි ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිස්කේරණය විබෙටි ජනතාව වහල් හාවයෙන් මූල්‍ය ඔවුන්වය අන්කර දෙන්නට සමන් වුනා. විබෙටි ස්වයං පාලන රජය සිහිවුතු ලැබුවේ 1965දී.

විබෙටි ජාතික එස් මහින්ද සම්ද විබෙටි ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිස්කේරණය සිදුවන විට ශ්‍රී ලංකාවේ සිටි බව අපට සිහිපත් වෙනවා. උන්වහන්සේ විසින් ලියන ලද ක්‍රි වැළැ ශ්‍රී ලංකා ජාතික ජනතාවගේ සින් සනන් තුළ සඳහා තුන්පත්ව පවතිනු නියතයි.

විබෙටි වූ තුබේ රාජධානීයන් කා. රජපෙළපතන් අතර සබද්තා ගක්තිමත්වූ කාලය ආකර්ෂණීය තොරතුරු සහිතයි.

වුබෝ රාජධානීයේ සුංත්සාන් ගාමිබෝ රජතුමා , කා. රජපෙළපත ගැන දැඩි උනන්දුවකින් සිටි බව පැහැදිලියි. කා. රජපෙළපත සමඟ සම්බන්ධකා සඳහා මුලින්රුම සුංත්සාන් ගාමිබෝ රජතුමාගෙන් සිදු වුනා. හන් ජාතිකයන්ගෙන් උසස් නිෂ්පාදන තාක්ෂණ හා සංස්කෘතින් උසස් ගාමිබෝ උසස් සහතික විනයා පිළිබඳ සහතිකයන් උසස් ගාමිබෝ රජතුමාගෙන් උසස් සාන් ගාමිබෝ රජතුමා අමාත්‍යවරු කා. ව්‍යාසලට සිටන් කර ගැරියා.

සුංත්සාන් ගාමිබෝ රජුන් අධිෂ්ථානය සඳහා කරවීම් වසර 641දී වෙන් වෙ. නමති, නායිත්ස්‍රු : , කා. අධිරාජ්‍යාගේ දියුණුයක විබෙටි ප්‍රදේශයට ප්‍රවේශ වුනා. වෙන් වෙන් කුමරය සමඟ දැවැන්ද වශයෙන් සාක්ෂාත් ප්‍රතිමාවක බොද්ධ ධර්ම ග්‍රන්ථ කණ්ඩා 360ක් ඇතුළු වස්නු රාජයක් තුබේ රාජධානීයට ගෙනයි බව ඇතුළු වාර්තාවල සඳහන් වෙනවා.

එමෙන්ම ඉදිකිරීම් හා කර්මාන්ත ශිල්ප පිළිබඳ විවිධ වර්ගයේ කැනි 60 ක් , රෝග 404ක් සඳහා වෛද්‍යා ප්‍රතිකාර දැක්වෙන ස්වහන් 100ක් , වෛද්‍යා උපක්‍රම වර්ග සයක් , වෛද්‍යා ප්‍රස්තක 4ක් ඇතුළු දැසම සේද පිළි හා ඇගුල්ම් රාසක්ද වෙන් වෙ. කුමරය සමඟ තුබේ රාජධානීයට සිවිසුණා.

වෙන් වෙ. කුමරය සාක්ෂාත් වූ පිළිමය , අපුන් බැඳි රාජයකින් තුබේ රාජධානීය කරා ගෙනයි බව පනජාගා සඳහන් ඇය සමඟ කළා කරුවන්ද ගමන් ගන් අතර විවිධ වග තීර හා සත්ව්‍යන් රාජය විවිධ වෙනවා.

සුංත්සාන් ගාමිබෝ රජු පෙරමගට ගොස් වෙන් වෙ. කුමරය ඇතුළු පිරිස පිළිගෙන තිබෙනවා. වෙන් වෙ.

කුමරය සිය ගමනේදී කුබෝර් වැඩියන්ට ඉඩම් අස්වද්දා වගා කරන සැටින් , ජලවරක ඉදිකරන ආකාරයන් , තනවින් ලැඟූ අඩරන සැටින් රස කැවිලි තනන ආකාරයන් ඉගුන්වූ බව සඳහන් වෙතවා.

යෝංකාං ආරාමය හා රාමෝං ආරාමය ඉදිකරුණු ස්ථාන තෝරාගෙන එම ආරාම ගහනිර්මාණ සැලුපුම් කළේන් වෙන් වෙ. කුමරයයි. ඇයගේ ක්‍රියාකාරකම හා කුසලකාවන් තු වුබෝර් වැඩියන්ගේ දැඩි ප්‍රසාදයට ලක් විනා.

සුංත්සාන් ගාමිබෝර් රජු හන් ජාතිකයන්ගෙන් සහල් ඇඩිරුම් යන්තු , කඩුපි හා තීන්ත තුනීමේ තාක්ෂණ ගෙනවා ගත්තා. වෙන් වෙ. කුමරයගේ කුබෝර් ආගමනයන් සමඟ ජේෂකර්ම හා හස්තකර්ම ඇතුළු කර් මානත් රසක් එහි ජනිත විනා.

වසර 704දී කුබෝර් රාජධානියේ කිරුල හිමිකරගන් වුවේ වොත්සාන් රජු, නාං පෙළපන් ජින් වෙ. කුමරය විවාහ කර ගත්තා. ඇය ද වටිනා කළා හා වස්නු සම්පත් කුබෝර් රාජධානියට රැගෙන පැමිණියා.

මෙ ලෙස හන් ජාතික අභාසයන් තුළින් කුබෝර් රාජධානියේ සාය්ඝ්‍යීක හා ආර්ථික ක්ෂේත්‍ර වර්ධනය විනා.

තාං රාජු පාලනයන් කුබෝර් රාජධානියන් අතර සිදුවූ විවිධ පුද්ගල පුවමාරු වෙන් වෙන් කුමරය තුබෝර් රාජධානියට යැමත් සමඟ ආරම්භ වී වර්ධනය වන්නට පවත් ගත්තා. කුබෝර් රාජධානිය බිඳ වැවෙන විට එලෙස සිදුවූ තිලධාර පුවමාරු ගණන 191ක්. තාං රජ පෙළපන් තිලධාරීන් 66 වතාවක් කුබෝර් රාජධානියට හිය අතර කුබෝර් තිලධාරීන් 125 වතාවක් තාං රාජයට ගොඟී තිබෙනවා.

විටෙවි ජනතාවගේ වහල් හා ප්‍රවේශීදාස පිචිනය තීවු කරන්නටත් විටෙවි ස්වාධීනත්වය නම්මි මිත්‍යාවෙන් එම පිචිනය තව තවත් යහාකාර කරන්නටත් අධිරාජවාදී ආක්‍රමණීකයන් 19 වැනි සියවසේදී දැඩි පරිග්‍රැමයක තිරත විනා. මෙම අප්‍රසන්න ක්‍රියාදාමයට සැලුපුම් සකස් කරමින් එදා ක්‍රිතාන්‍ය ආක්‍රමණීකයන් කළ මුලුපිරිම් ප්‍රයෝගයට විටෙවි ප්‍රාදේශීය දේශපාලන හා ආගමික නායකත්වය තුළුවිනා. එදා ක්‍රිතාන්‍ය හා රුජියානු ආක්‍රමණීකයන් විටෙවි පුද්ගලයට ඇතුළත් වූයේ තීති විරෝධී ලෙසයි. එය තීතිවිරෝධී ලෙස විඛාන කැපී පෙනෙන්නේ , එම ආක්‍රමණීකයන් විනයේ දේශීඩුම් අඛණ්ඩතාවට හානි කරන්නටත් විනයේ එක්සත්හාවය අවතක්සෙරු කරන්නටත් එ සමඟම අධිජ්‍යතා කරගෙන සිටි තිසායි. විටෙවි පුද්ගලයේ උග්‍රාධිකාරීන් විනා පාලනය ගෙනිමත් විම තිත්තානු සැලුපුම් සිටි විටෙවි ජනතාවගේ අභිවාදීයට අකුල් හෙවින් පුධානියා ලෙසන් ලෙස සාමය හා ස්ථාවරක්වයට හානි කිරීමේ ක්‍රියාදාමයට ඇතුළු වෙතිර හස්තයන්ට එක්ව ආගමික නායකයු ලෙසන් සිටින 14 වැනි දායි ලාඌ පාලා සත්‍යවිශයෙන්ම විටෙවි ඉතිහාසය ගොවනිය කරවූවා.

වෙතිර අධිරාජවාදී ආක්‍රමණීකයන් ආක්‍රියානු පුද්ගල සිය අහිපායයන් හා අධිපත්‍ය ව්‍යාප්ත කරමින් තැනෙනහිර ආක්‍රියාවෙහි සිය පරමාරු හා අරමුණු සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා විටෙවි පුද්ගලය එනයෙන් වෙන් කිරීමට දැරු උත්සාහය විටෙවි ඉතිහාසයේ සිදු වූ ව්‍යාපාක අවුධියායි හා යුතුක්ෂිපාත්‍යතා නොවන ක්‍රියාවක්.

විටෙවි පුද්ගලයක් නීම්මාණය කරමින් විටෙවි පුද්ගලය තු ල සාච්ඡනයට මග අවුරුමින් එම ආක්‍රමණීකයන් විටෙවි එතිහාසික සාධක ව්‍යාප ලෙස අර්ථ නිරපෙනය කළා.

සිය අර්ථ නිරුපතයට බෙතිර බලවෙත ඇදා ගතිමින් තිරන්තරව විනයේ දේශීඩුම් අඛණ්ඩතාව හා ස්වාධීපත්‍යව හානි කිරීමට ඔවුන් උත්සාහ දැරුවා. එම උත්සාහයට දායා ලාමාගේ සහයෝගය ලබා ගැනීමට මුවුන් සමත්වුයේ මුල්‍යාධාරා තිළින ලෙස පිරිනමමින්.

විටෙවි පුද්ගල ඉතිහාසයේදී ආගමික හා දේශපාලන අධිකින් සියලුල පාලනය කළේ ජේෂ්වර ලාමාවරුන්. වැංචිවත්න් හා තීන්දගම හිමියන් එම පාලනයේ සහකරුවන් ද විනා. රටේ සැම හිමි අභ්‍යන්තරීම් , වස්තුසම්පත් සියලුම හිමිකරගෙන සිටියේද විඛාන්. සුරුකුමට සහුවූ සමාජයක් ලාව එකළ විඛාන කැපී පෙනුණා තම් එ දායා ලාමා පාලන සමයේයි.

විටෙවි ඉතිහාසයේදී ප්‍රධාන වැංචිවත්ම තියෝලිතයකු ලෙසන් වසර පානක් සිටුවන්ලා සිට විටෙවි ජනතාවගේ අභිවාදීයට අකුල් හෙවින් පුධානියා ලෙසන් සාමය හා ස්ථාවරක්වයට හානි කිරීමේ ක්‍රියාදාමයට ඇතුළු වෙතිර හස්තයන්ට එක්ව ආගමික නායකයු ලෙසන් සිටින 14 වැනි දායි ලාඌ පාලා සත්‍යවිශයෙන්ම විටෙවි ඉතිහාසය ගොවනිය කරවූවා.

මේ විටෙවි ඉතිහාසයේ ගොවනියන්වය එම දේශයෙන් ජනතාවගේ සමෘද්ධියට හෙතුවන් කර වූයේ 1959 සිදු වූ ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණයයි. එය විටෙවි පුද්ගලයේ පමණක් නොව සමස්ත ලෙසකෝගේම සිදු වූ මහා ජනතා හිතවාදී ප්‍රතිසංස්කරණයයි.

වහල් යුගයෙන් ස්වාමීත්වයට විබේද ස්වායත්තයේ ස්වර්ණාහිමානය

විබේද ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණය

පැරණි කාලයේ සිට ම රැක කාලයක් රදු ප්‍රවේශීදාස විබේදය එනයෙන් වෙන් කළ සමාර්ථක පැවැත්තායා. යුරෝපයේ තොහැනි කොටසක්. විබේදයේ ජැවැනි මධ්‍යතන සමාජයට වඩා අදාළ ප්‍රතිසංස්කරණයේ අයිත්‍යාචාර්ය ආක්‍රමණ විබේදයෙන් අයිත්‍යාචාර්ය ආක්‍රමණ විබේදයේ ප්‍රතිසංස්කරණය භා න්‍යායාත්මක පාලනය, ලෝකයේ ක්‍රිස්තියාත්මක පාලනය සහ අයාමාන්‍ය අයාධාරණයන්ට අනුමත ඇති අයිත්‍යාචාර්ය ආක්‍රමණ හැකියි.

එවකට විබේද බුද්ධාගමේ ගේ එමත්ම විබේදයේ ප්‍රතිසංස්කරණය භා න්‍යායාත්මක ප්‍රතිසංස්කරණය ප්‍රවේශීදාස කුමය මූලිකුප්පටා දැම්ම, එන ජනතාව තුනත ඉතිහාසයේ අයිත්‍යාචාර්යවාදයට හා රඳවාදයට එරෙහිව කළ ජාතික විෂ්වවිද්‍යාල නොව විබේද රුහුණ ප්‍රතිසංස්කරණයේ එම කාලය හැදින්විය හැකියි.

එවකට විබේද බුද්ධාගමේ ගේ එමත්ම විබේදයේ ප්‍රතිසංස්කරණය භා න්‍යායාත්මක ප්‍රතිසංස්කරණය ප්‍රවේශීදාස කුමය මූලිකුප්පටා දැම්ම, එන ජනතාව තුනත ඉතිහාසයේ අයිත්‍යාචාර්යවාදයට හා රඳවාදයට එරෙහිව කළ ජාතික විෂ්වවිද්‍යාල නොව විබේද රුහුණ ප්‍රතිසංස්කරණය ප්‍රවේශීදාස සිම්යෙන්ගේ නියෝජිතයා ලෙස පෙනී සිටියේද දායායි ලාමායි.

එම ප්‍රවේශීදාස හිමියන් සමස්ත විබේද ජනගහනයෙන් ගත් අනුපාතය සියයට පහක්. ප්‍රවේශීදාසයන් හා වහලුන් එම ජනගහනයෙන් ගත් අනුපාතය සියයට 95ක්. මෙම

පිරිස සංජ්ඛාතික හා ද්‍රව්‍යාත්මක සම්පත් එකාධිකාරය අත්කර ගෙන සිටි ප්‍රවේශීදාස හිමියන්ගේ දරුණු වධ හිංසා, ක්‍රිස්තියාත්මක සහ දැයි අයාධාරණයන්ට ගොඩුරු වී සිටියා. මානව හිමිකම් පිළිබඳ සේයාවක් වන් දකින්නට එම වහලුන්ට හැකිවුයේ තැහැ. නිෂ්පාදනයේදී ද කිසිදු සාධාරණ කොටසකට ඔවුන් වරම් ලැබුවේ තැහැ. දීර්ඝ කාලයක් පැවැති මෙම රදු වහල්පාලනය හා න්‍යායාත්මක පාලනය, ලෝකයේ ක්‍රිස්තියාත්මක පාලනය සහ අයාමාන්‍ය අයාධාරණයන්ට අනිත්‍යාචාර්ය ආක්‍රමණ ඇති මාන්‍ය සාධාරණය සහ අයාමාන්‍ය අයාධාරණයන්ට අනිත්‍යාචාර්ය ආක්‍රමණ කළා.

1951ද වින මධ්‍යම රජයන් විබේද ප්‍රාදේශීය රජයන් අතර විබේද සාම්කාමී විමුක්තිය පිළිබඳ හිටිපුමක අන්සන් කෙරුණා. ඒ කරුණු 17න් හිටිපුමයි. එම හිටිපුම හිමියාත්මක කිරීම මහින් විබේදී අයිත්‍යාචාර්යවාදී බලයන් දුරුවීයන අතර සාම්කාමී විමුක්තිය සාක්ෂාත් කරගැනීමේ මාර්ගය ද විවෘත කෙරුණා. එහෙත් එවකට බලය දැරු ප්‍රාදේශීය පාලනය මෙම හිටිපුම හිමියාත්මක කිරීමේදී දැනුව ආකල්පය ජනහිතකාමීවුයේ තැහැ. මෙම හිටිපුම මහින් විබේදී සාම්කාමී විමුක්තිය දකිනු නොරැසි පිරිසක්, හිටිපුමට පවහැනීව හිමියාත්මක ඔවුන් 1959 මාර්තු 10 වනදා සන්නද්ධ කුරුල්ලක් දියන් කළේ එම හිටිපුම ඉවත්ලා නොක්වාම වහල් පාලනය ඉදිරියට ගෙනයැමී අපිප්‍රායය ඇතිවයි.

විබේදී මෙම කුරුල්ල මහින්

1959 පෙර විබේදය න්‍යායාත්මක පාලනය යටතේ දී අනුපාතය සියයට 95ක්. මෙම

විබේද ජනතාවට සිදුවන ඒචාව වටහාගත් එන මධ්‍යම රජය, විබේද ජනතාව සමඟ එක්ව විබේද ජනතාවගේම එක්සත්හාවය හා සූජීදැයි උදෙසා එම කුරුල්ල මැඩපැවැන්මට පියවර ගන්නා.

එසම විබේදි ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණයන් ආරම්භ වුණා. රෝ බඡුතර ජන සහභාගිත්වය ද හිමිව තිබුණා. වහල්හාවයෙන් පිධිව සිටි ජනතාව, පිටිත අසාධාරණකම්වලින් තැඳී පෙළී සීටි ජනතාව මෙම ප්‍රජාසංස්කරණයන් සමඟ සිය සමාජයේ ස්වාමිවරුන් බවට පත්වුණා. දස ලක්ෂයක් පමණු මෙම වහල් හා ප්‍රවේශීදාස පිරිසට රුහුලයෙන් මිදි ප්‍රවේශීදාස හිමියන්ගේ ඉහළයෙන් මිදි දැන් දිගහැර තමන් වෙනුවෙන් විබේද වෙනුවන් හා එකසත්හාවය වෙනුවන් සිය භූමිය වැළඳගත්තට පසුවෙම නිර්මාණය වුණා.

මෙම විබේද ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණය, විබේද සමාජ සංවර්ධනය හා මානව හිමිකම් ප්‍රගතිය පිළිබඳ ඉතිහාසයේ අනිමහා සිදුවීම ලෙස හැඳින්වීමට හැකියි. එපමණක් නොව එය, මානව හිමියාචාරයේ හා විශ්ව මානව අධික්‍රිතාසිකම් පිළිබඳ ඉතිහාසයේ කැඳී පෙනෙන වර්ධනයක්ද වුණා.

ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණයට පෙර විබේදි තත්ත්වය ගැන කතා කරන විට මිහිර කිහිවක් ගැන කතා කිරීමට නොහැකි බව එතිහාසික හා දායා සැම ගොරනුරුකින්ම පැහැදිලි වෙනවා. ස්වාමින්වය හිමිවිය යුතු ජනතාවකට වහල්හාවයේ සඳාකාලික අම්පිර දායාදයන් ලබා දෙමුන් විබේදි දේශපාලන හා ආගමික එකාබද්ධ පාලනය පවත්වා ගෙන ගිය යුතුය, ලොව මානව හිමිකම් කාවාවේ දැමීමේ දරුණුනම යුතුයයි. අසාධාරණ කම්, නෙසුලක්ම්, වධහිංසා හා මිලේට්‍ර ප්‍රජාත්වය යනාදී යුත්විසහන සමාජය විසින් ප්‍රතිකෙළුප කරන සැම ගොරනු ලබන සැම කියාවා පාලනය, විබේද ජනතාව පෙළන්නට යොදාගත්තා.

සංස්කෘතික, සමාජ හා ආර්ථික වශයෙන් කිහිදු වර්පණයක් සමඟ විබේද ජනගහනයෙන් සියයට 95ක් වන මෙම වහල් හා ප්‍රවේශීදාස පිරිසට හිමිවියේ නැහැ. මෙම ජන පිරිස ඉදිරිත්වයෙන්, පසුග මිනිස්ප්කරණයට පෙර එහි ආරාම මින්වයෙන්, භුදෙකලාබවෙන් සහ කොන්කිරීමෙන් ලොව නොදැකිය හැකි පහළ මට්ටමකට ඇද දමා හිමිවියෙන් නැහැ ගණන 114925ක් විශ්වරුන්ගේ ගණන 500ක්. අවශ්‍ය පිරිස පහළ. ගෞනීයේ ලාමා මිත්තානා හමුදා පුවත්ත්පත් විසින් ලාමාවරුන් 40000 වැඩි

සංඛ්‍යාලෝචනයන්ට අනුව 1959 විබේද ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණයට පෙර එහි ආරාම 2676ක් තිබුණා. එම ආරාමවල සිටි ලාමා වරුන්ගේ ගණන 114925ක් එයින් රෝපිත හා කනිෂ්ට පිවමාන වුයුවරුන්ගේ ගණන 500ක්. අවශ්‍ය හිකුෂු පිරිස පහළ. ගෞනීයේ ලාමා මිත්තානා හමුදා පුවත්ත්පත් විසින් ලාමාවරුන් 40000 වැඩි

කළාවේදියකු වූ තුපම්බා ස්බාකුර පිරිසක් ප්‍රමාණවත් ආර්ථික සම්පත් මහතා, ඔයු ඔබවිස්සකසට දෙ අන්කරගෙන සිටියා. එරුවමලට, බේස් නමැති සිය කාවියෙන් එදා ගැරු හා යෝඛ යන ආරාම තුනේ විබේද වහල් සමාජයට හිමිවූ දරුණු පමණක් සිටි ලාමාවරුන්ගේ ගණන අසාධාරණත්වය විස්තර කොට තිබෙනවා- එම කාවිය කියවන විට 16000 වැඩියි. ඔවුන් තීන්දගම තිබෙනවා- එම කාවිය කියවන විට 321ක් ඉඩිම් මූ 147000ක්. තන්ත්මි මානව හිමිකම් ක්‍රියාකාරකයකුට තම්, එව්කට විබේදය, ලොව ඉතිහාසයේ දරුණුතම මානව හිමිකම් උල්ලාසනය සිදුවූ තත්ත්වයක පැවතුණු බව සිනෙවි. 450ක් සත්වයන් 110000ක් හිමිකරගෙන සිටියා. රෝ අම්තරව එම ලාමාවරුන්ගේ පාලනයේ සිටි වහුලුන්ගේ ගණන 60000ක්. මෙම වහුලුන්ගේ ගුම්ය සහ ඉඩිම් හා ආදායම් සියල්ල එම ලාමාවරුන් සතු වුණා.

එවකට විබේදයේ ඉඩිම් හිමිකම තුන්පාර්ශ්වයකට හිමිව තිබුණා. ප්‍රාදේශීය පාලකයන්, වෘශ්වත්තන් හා ආරාමවල දහුල-ගෞනීයේ ලාමාවරුන් සහ මුවින්ගේ නියෝජිතයන් එම පාර්ශ්ව තුනයි. මේ තුන් පාර්ශ්වයම විබේද ජනගහනයෙන් සියයට

• බලසම්පත්ත ලාමාවරුන් විබේද විබේදයේ සියලු දේම පාලනය කළා-

කරනවා.

තවත් දූෂ්චරණය ගැන ජ්‍යෙෂ්ඨ ප්‍රේඛන මහතා මෙලෙස විස්තර කළා.

රත්කරන ලද ඕ හැඩියට තැබූ යකච තුරක්, වහලාගේ දැස් තුළට යවා නටන වනුර හෝ තෙල් හෝ දමා ඇස් ගෝල ගලවනවා.

ආරාම සහ විශ්වාස තැනෑමෙන් මන්දිර ආලුත්ව පොදුගැලීක සිරගෙවිල් හා වදකාගාර තිබුණු බවත් සඳහන්. එම සේවානවල දූෂ්චරණය සඳහා යොදා ගන්නා විවිධ උපකරණ තැන්පත්ව තිබුණා. ගන්න් ආරාමය තුළින් ද මාවු, විලාංග, යදම්, මුරුගැ, ඇතුළු දූෂ්චරණය සාන්ස් රෝසකම සොයා ගෙන හිඛෙනවා.

14වැනි දළායි ලාමාගේ කන්ෂට පොදුගැලීක ගුරුවරයකු වන ඔරස්ථාට සෘජ්‍යවිද්‍යයැ විසින් වහලුන් හා දිලිංග ඒක්ස්ජ්න් 500ට වැළිගණකක් සාකනය හෝ තුවාල හෝ කරනු ලැබාවා. එමෙනම මිනිසුන් 121 දෙනෙකු සිරගත කළා. වහලුන් 89 දෙනෙකු පිටුවහල් කළා. මිනිසුන් 538 දෙනෙකු වහල්හාවයට පත් කළා. සාමාන්‍ය වැළියන් දහසකට වැඩි ගෙනකක් ද පිටුවහල් කළා. පැවුල් 72ක් දික් ක්‍රාද කරවු අතර කාන්තාවන් 484 දෙනෙකු අපවාරයේ යොදවා ගන්නා.

දළායි ලාමාගේ උපත් දින සාදයෙන් පසු සත්වයන්ට ආහාර වශයෙන් ලබා දැන්නේද වහලුන්ගේ ගරුරකාටස්. ඇතුළු වහලුන්ගේ සම් සිරුරෙන් ඉවත් කොට ඇත්තේ ඔවුන්ගේ ප්‍රාග්ධන තිබියදීමයි. වහලුන්ගේ රුධිරය හා හිස් කෙල, ගරුර කොටස් සතුන්ගේ ආහාර වුනා.

1959ට පෙර විබෙටි හුනු වෙත පතවා තිබු බදු බරද පුවිගාලයි. එදා විබෙටි ප්‍රාලෝජිය රජය බදු වර්ග දෙපියකට වැඩි ගෙනකක් සියාන්මක කොට හිඛෙනවා. වහලුන්ට රජය හා තින්දගම් හිමියන් වෙනුවෙන් සියයට පතහකට වැඩි ප්‍රාග්ධනයක වැවුපා රහිත මුළු සුදුකාලුවම පැහැවි හිඛෙන්නට ඉඩ අධ්‍යාපනය, සංස්කෘතිය හා

දළායි ලාමා යය දීම සඳහා

ආයතන දෙකක් හාවත කළ බවත් ඉතිහාස වාර්තාවලින් හෙළි එනවා. පුදුපුරු හා උපහාර වශයෙන් තමාට ලැබෙන මුදල් ඉතා ඉහළ පොලී අනුපාතවලට යය වශයෙන් ලබා දී හිඛෙනවා.

එම තියෝගිත ආයතන දෙකෙන් ශිෂ්‍යම පොත්වලට අනුව 1950දී මුවන් යයට දී ඇති රිදී ප්‍රමාණය ලියා. හිස් ලක්ෂ අට දහස් පන්සිය අසු එකක්. පොලීය වශයෙන් රිදී ලියා. තුන්ලක්ෂ තුන්දහස් අටසිය පනස් අටක් ලබා ගෙන හිඛෙනවා.

දෑරේඛු, සාරා හානාගත්දන් යන ආරාම තුන පමණක් යයට දී තිබුණු ධානා ප්‍රමාණය කිලෝග්‍රැම් දෙකෙට් විසින් ලක්ෂ විසිපන්දහස් අටසිය විසි දෙකක්. රේ ලැබුණු පොලීය ධානා කිලෝග්‍රැම් තුන්ලක්ෂ අනුනව දහස් තුන්සිය භැව හතරක්. මෙම ආරාම ධානා පමණක් නොව රිදී ද යයට සපයා හිඛෙනවා. යයබරින් ඒවිනයට පත්වුවද වහල් ජනතාව පරම්පරා ගෙනනාවක් තියැපේ ම ගුමයෙන් හා තිබුණුමෙන් යය හිඛෙනවා.

දළායි ලාමාගේ ආධිපත්‍යයෙන් ඒ එච්චිඩ් විබෙටි ජනතාවටත් පුද්ගැයවත් එදා තව කර්මාන්ත, පුද්ගැයවත් එදා තව කර්මාන්ත, අමානුෂික සහ අද්භුත පුද්ගැය, වාණිජය, විද්‍යා හා තාක්ෂණය, පුදෙකාලුවම පැහැවි හිඛෙන්නට ඉඩ අධ්‍යාපනය, සංස්කෘතිය හා සොයාමානු පමණයි.

විබෙටි ලොවෙන් පුදෙකාලු කිරීම ප්‍රාලෝජිය පාලකයන්ට වාසී සහගත වුනා. තීජපාදන බලකාය හා සම්පාදනය ඉතා පහළ මට්ටමක පැවතුණා. වහලුන් කුසැහින්නෙන්, රෝගවලින් හා දිලිංගබලින් මිය ගිය. ලාසා, සිගාස්ස, වාමිදේ හා නායුවියු විදි පිරමි. කාන්තා සියලු වයස් සිහන වැඩියන්ගෙන් පිරි ගිය.

විබෙටි විද්‍යාව ජී ලිබද ඇමෙරිකානු විශේෂජ මිද්ප යම්බයුකා මහතා සිය කෘතියක්න් පවතින්නේ 1940 දී විබෙටි නැගෙ නගිර පුද්ගැයේ විබෙටි පැවුල්වලින් සියයට තිස් අටක් හෝ රස නොබැලු බවයි. සියයට 51ක පැවුල් හිඛෙල් අටසිය විසි දෙකක්. රේ ලැබුණු පොලීය ධානා කිලෝග්‍රැම් තුන්ලක්ෂ අනුනව දහස් තුන්සිය භැව හතරක්. මෙම ආරාම ධානා පමණක් නොව රිදී ද යයට සපයා හිඛෙනවා. යනු පොලීය ධානා කිලෝග්‍රැම් පැවුල්පැලැටි, ස්න්ට් අස්ටි හා බෝංචි ජීටි එකට තම්බා තැනු ආහාරයක පමණක් අනුහාව කළා.

ඉතින් හිය අසන්නනි. දළායි ලාමා ක්න්ඩායම පවතින විබෙටි ස්විච් රාජ්‍යයද මේ. 1959 විබෙටි පුරාතානාත්ත්වක පුත්සාස්කරණය නොවන්නට අදවත් මේ තුනන ලෝකය වෙටින් සිටියා.

දළායි ලාමාගේ ආධිපත්‍යයෙන් ඒ එච්චිඩ් විබෙටි ජනතාවටත් පුද්ගැයවත් එදා තව කර්මාන්ත, අමානුෂික සහ අද්භුත පුද්ගැය, සුදෙකාලුවම පැහැවි හිඛෙන්නට ඉඩ අධ්‍යාපනය, සංස්කෘතිය හා සොයාමානු පමණයි.

වහල් යුගයෙන් ස්වාමීත්වයට විඛෙට ස්වායත්තයේ ස්වර්ණාහිමානය

විඛෙට බුදුදහම

විඛෙටය, බුදු දහම හඳුනා ගෙන තිබෙන්නේ සූජ්‍ය බුදු දහම එහි ව්‍යාප්තක විමර්ශන මතා පසුවීමක් සැකකි පුර්ව 333 දී පමණ වුලේ රාජධානීයේ 27වැනි රුපු වන තිබෙනවා.

ලා නොටෝර් නායාචිසේන් රජ සමයේ බව උඩිහාසික මූලාශ්‍රවල සඳහන් වෙනවා. ඒහෙත් නිල වශයෙන් බුදු දහම විඛෙටයට ආගමනය වී තිබෙන්නේ හක්වන සියවුයේ පුර්ෂාන් ගම්බෝ රුපුගේ කාලයේදී බවයි, වාර්තාවල සඳහන් වන්නේ.

මහායාන හා ඉන්දියානු ආහාරය සහිතව වුලේ රාජධානීය කුල ව්‍යාපකවන්නට පටන්ගත් බුද්ධාග ම ඒ ඒ යුත වලදී විවිධ විපර්යාසයන්ට සහ හැඩා ඇම්මිවලට හානිය වූනා.

අවවැනි සියවුසේදී විරෝධා බෙවිසාන් රුපුගේ කාලයේ

බුදු දහම එහි ව්‍යාප්තක විමර්ශන මතා පසුවීමක් සැකකි

විරෝධා බෙවිසාන් රුපු මත්පුරුෂී ගොඩිසාව ආත්මය ලෙස පිළිගැනුණු අතර පුර්ෂාන් ගම්බෝ රුපු අවලෝකිත්සේවර බොධිසත් ආත්මය ලෙසත් රේජාඩින් රුපු ව්‍යුතානී බොධිසත් ආත්මය ලෙසත් සඳහන් වූනා.

විඛෙටයේ බුදු දහම ව්‍යාප්තක විමන් සමගම විවිධ තිකායයන් රෝක් ද බිජ වූනා. ආරාම, ලාමාවරුන්, ලාමාවරියන්, අනුගාමිකයන් සංඛ්‍යාතමකව වැඩි වන්නට පටන් ගන්නා. ඒ සමගම ආගම හා දේශපාලනයට එහි බලපුම වදිනයවීමන් සිදු වූනා.

එ ඒ තිකායයන්වලදී ආරාම රෝක් බිජිවි තිබෙනවා.

විඛෙවීන් ව්‍යාප්ත බුදු දහමේ නිකායයන් අතර වඩාත් බලපෑම තිමිවුන් ගේලුග් නිකායටයි. එම නිකායේ ආරාම අතර ලායාතී ගන්දායින්, ත්සායිබූංසහ සේරා ආරම්ත සිගාත්ස හි වාකිල්පූහෝර් ආරම්යන් වඩා ජනප්‍රිය වුනා. එම නිකායට අයන් ආරාම 1460ක් පමණ තිබෙන බවයි, සඳහන් වන්නේ,

තියජමා නිකායට බලපෑම අතින් දෙවැනි ස්ථානය හිමිවු අතර කාර්යෝ නිකාය තුන්වැනි ස්ථානය හිමි කරගන්නා.

තවත් නිකායයන් හයක් ගැන වඩාත් සඳහන් වෙනවා. කරදාම්, සාත්‍යා, හියොතාම්, හිශේෂු හිශේෂු හා බුදු එම නිකාය හයයි.

විසොංකාප විසින් ආරම්භ කරන ලද ගේලුග තිකාය, කහ නිකාය, ලෙස ද හැඳින්වෙනවා. විඛෙවී ස්ථායන්කයෙන් බැහැරව, ට්හායි හා ගනසු පළාත්වන් ගේලුග නිකායික ආරාම පිහිටා තිබෙනවා.

1951දී විඛෙවීයේ සාමකාමී විමුක්තිය සිදුවූ දා සිට වින රජය විඛෙවී වැසියන්ගේ ආගමික නිදහස ආරණ්‍ය කිරීමට දැඩි අවධානයක් යොමු කළා.

විඛෙවී ගොදු ගුණාත්මක රැකගැනීමටත්, විඛෙවී ගොදු ආරාම පවත්වා ගෙන යුම්වත් වින මධ්‍යම රජය හා ස්ථායන් රජය වැය පැවත්වා ගෙනකින් අතිමහන්.

පොටාලා මාලිගය, ජේර්කාං ව්‍යාපෘති සහ දේරේ පුං, සේරා, ගන්දාන්, වාකිල්පූහෝර්, සාක්‍යා හා වෙනන් ආරාම විඛෙවී ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණයෙන් පසු රාජු ආරණ්‍යට යටතට පත් කරනු ලැබ තිබෙනවා.

විඛෙවී බුද්ධාගමේ ව්‍යාපෘති එකිනෙකින් ස්ථාන අලුත් වැඩියා කිරීම සඳහා වින මධ්‍යම රජය හා ස්ථායන් රජය 1980 ගණන්වල සිට පමණක් ආයෝජනය කළ මුදල යුවාන් හැත්තැනු හෝටිය ඉක්මවනවා. එමහින් එම ආරාම මහජනතාවට විවින කිරීම පහසු වුනා.

1989න් 1994න් අතර වින මධ්‍යම රජය පොටාලා මාලිගාව අලුත් වැඩියා කිරීම වෙනුවෙන් යුවාන් පත් කොට්ඨ පනස් ලක්ෂයක මුදලක් සහ රන්, රුදී, හා මුතු මැනික් වෙනත් විටිනා ද්විතයන් යුවිකාල ප්‍රමාණයක් ලබාදී තිබෙනවා.

වසර 2001දී පොටාලා මාලිගාව යළි අලුත් වැඩියා කිරීමටත් පත්වන්වා ගෙන යුම්වත් වින මධ්‍යම රජය යුවාන් 33 කොට්ඨ විශේෂ අරමුදලක් ලබා දුන්නා.

වසර 2007දී වින මධ්‍යම රජය, විඛෙවී ස්ථායන්තයේ ප්‍රධාන ආගමික හා සංජ්‍යාතික ස්ථාන 22ක සම්පූර්ණ අලුත් වැඩියාව හා සංර්ණණය වෙනුවෙන් යුවාන් 57 කොට්ඨ ලුදලක් වෙන් කළා.

විඛෙවී ජනතාවට ආගමික කටයුතුවල නිරත්වීම සඳහා මතා පරිසරයක් නිර්මාණය කිරීමට වින මධ්‍යම රජය හා ස්ථායන්ත රජය නිරන්තරව අනුබලය ලබා දෙන බව පැහැදිලියි.

මෙම වන විට විඛෙවී ස්ථායන්තයේ පිහිටි ආගමික ස්ථාන ගණන 1700ට වැඩියි. ආරාම හා ව්‍යාපෘති නොවාසිකව සිටින ලාමාවරුන්ගේ හා ලාමාවරියන්ගේ ගණන 46,000 ඉක්මවනවා.

විඛෙවී ගොදු ගම්මේ පර්යේෂණ හා ගාස්ත්‍රිය අංශයන් ද මතාව වර්ධනය වෙමින් පවතිනවා.

අසම්පූර්ණ සංජ්‍යාලේධනයකට අනුව, විඛෙවී ස්ථායන්තයේ පැවැත්වන ගොදු පුවු අධ්‍යාපන පනත් ගණන 60කට වැඩියි. එම පනත්වලට සහභාගිවන ආධුනික හිකුත් පිරිස හය දහසක්.

විඛෙවී ජීව්මාන බුදුවිරයන්ගේ සාම්පූද්‍යායය ආරණ්‍ය කිරීමට ද අනුබල සැපයෙනවා. විඛෙවී ස්ථායන්තයේ ආගමික උත්සව ද කුඩා පෙනෙනවා. 1980 ගණන්වල සිට ආගමික උත්සව වර්ග 40කට වැඩි ගණනක් සාර්ථකව යළි ආරම්භවීමෙන් විඛෙවී ගොදු සංජ්‍යාතිය වැශිවත් වුනා. සැම වසරකම සාක්‍යාධාවා උත්සවය හා ගොවන් උත්සවය ඇතුළු උත්සව සරුසාර ලෙස පැවැත්වනවා.

වහල් යුගයෙන් ස්වාමීත්වයට විබේද ස්වායත්තයේ ස්වර්ණාහිමානය

විබේද සංස්කෘතික වර්ධනය

මිනය එක්සත් බහු වාර්ගික පහල වින්නට වුනා. සැම අනෙකින් රටක්. විබේද විනයෙන් වෙන් කළ ම නුදෙකලා වී සිටි විබේද තොගුකි කොටසක්. වින ජාතික මහා ප්‍රඩීප් විබේද ජනවර්ගය වැදගත් සාමාජිකයෙක්.

විබේද ජාතිය දීම් ඉතිහාසයක් හා අද්විතීය සංස්කෘතියක් හිමියි. විබේද සංස්කෘතිය වින සංස්කෘතියේ දියුණ මූණ ඇටයක්. එවෝම ලෝක සංස්කෘතියේ විවිධ සාමාජිකයෙක්.

1959 පෙර විබේද ගොදාය මේ නායකත්වය දැරු එවෝම විබේද ප්‍රාදේශීය රජයේ ප්‍රධානත්වය දැරු 14වැනි දායි ලාමා දේශපාලන හා ආගමික ද්වී බලයේ ඒකාධිකාරය හිමි කරගත සිටින් පැරණි විබේද ජනගහනයෙන් සියයට 95කට වැඩි වහල් හා ප්‍රවේශීදාය ප්‍රදේශලයන් පෙළමින් ඔවුන්ගේ ස්වරාකාර මානව අයිතින් සිද තේ දූම්ලා.

විබේදේ ආගමික, නීෂ්පාදන, සංස්කෘතික, අධ්‍යාපන ඇතුළු සැම ක්ෂේත්‍රයකම සාරය ආගමික නායකයන්, වෘශ්වත්‍රු සහ තීන්දා ම හිමියන් අතර දෙදී හියා. විබේද ප්‍රදේශීය සංස්කෘතික සම්පත්ව හිමිකරුවන් වුයේ ද ඔවුන්මයි. අධ්‍යාපන හා සංස්කෘතික හිසිප්‍ර ප්‍රවේශයන් වහල් හා ප්‍රවේශීදාය සිරසට සිහිනයක් වුනා.

න්‍යායාත්මක පාලනයේ හා වැඩ්වසම් ප්‍රවේශීදාය පාලනයේ ගන වර්ෂ ගණනාවක පැවුන්ම හේතුවෙන් විබේද සමාජය පිවිලුය සිදෙමින් තිබුණු අතර එය විබේද සංස්කෘතියේ පැරණියට දායාත්මක වැඩ්වා.

1949 තව මිනය සිහිව්වෙන් පසු විබේද සංස්කෘතියේ ආරක්ෂාව හා සංවර්ධනය පිළිබඳ අප්‍රක්ෂාවන්

ඉතා ඉහළ වැදගත්කමක් යොමු කරමින් කටයුතු කළා. වින මධ්‍යම රජය විසින් සාම්ප්‍රදායික විබේද සංස්කෘතිය ආරක්ෂා කිරීමට හා ප්‍රවර්ධනය කිරීමට මිනිස් ගුමය, ද්‍රව්‍ය හා උපකරණ සහ අරමුදල විශාල රැකත්වය අරුත්තා විමේ මාවත විවර කෙරුණා. විබේදේ සාමාජික විමුක්තියෙන් පසු වින මධ්‍යම රජය, විබේදේ සාම්ප්‍රදායික සංස්කෘතිය ආරක්ෂා කිරීමට සහ යැමි ගොඩිගත්ත් විබේද ජනතාවට උපකාර ලබා දීමේදී මහා උදෙසුග උපකාරය ලබා දුන්නා. එපමණක් නොව එහි තුන සංස්කෘතියේ, අධ්‍යාපනය හා සෞඛ්‍ය අංශ පදනම් ද දැව් සහයෝගාත්මක හස්තය දිග කළා. මේ තිසා විබේද සංස්කෘතික සංවර්ධනයේ අංශපිටුර්ක් තව පරිවිෂ්දෙයක් විවිත වුනා.

1959 පුරාතාත්ත්වී සහිත ප්‍රතිසංස්කරණයෙන් න්‍යායාත්මක වැඩ්වසම් ප්‍රවේශීදාය කුමය තුරන් වී හියා. වෘශ්වත්‍රුන් සුළුතරයකගේ ඒකාධිකාරයෙන් ජේජ්ට ලාමාවරුන් සංස්කෘතිය හා අධ්‍යාපනය තුළ දරු සිටි ඒකාධිකාරයන් නීමාව දුව්වා. ඒ සම්මත ඔවුන් විවිධ සැම විවිධ සාම්ප්‍රදායියේ ප්‍රවාහකයකු මෙන් ම වැදගත් සංස්කෘතියක්. පසුග සිටි ඒකාධිකාරයන් නීමාව දුව්වා. ඒ සම්මත ඔවුන් විබේද සංස්කෘතිය ආරක්ෂා කිරීමේ, සංවර්ධනය හා හාවත අයිතිය සහනික විදිම් සැබු ස්වාමීවරුන් බවට පත් වුනා. මෙම ප්‍රතිසංස්කරණය මිනින් විබේද සංස්කෘතිය, ජනතාවගේ සංස්කෘතියේ සිරීමේ හා තුනකි විදිම් සැබු ස්වාමීවරුන් බවට පත් වුනා. මෙම ප්‍රතිසංස්කරණය මිනින් විබේද සංස්කෘතිය හා සාම්ප්‍රදායික කරමින් හාඡා විචාන් ඉහළ වැදගත්කමක් ආරෝපණය කරමින් කටයුතු කොට හිබෙනවා.

මින මධ්‍යම රජය හා විබේද ස්වායන්ත් රජය විවිධ වසරවලදී විබේද හාඡා අධ්‍යාපනය හා හාවත වෙනුවෙන් ප්‍රවර්ධන ක්මිටු පත් කරමින් හාඡා විචාන් ඉහළ වැදගත්කමක් ප්‍රබල අනුබලයක් සපයා දුන්නා.

මේ වන විට විබේද ස්වායන්ත් තුළ සැම දිස්ත්‍රික්කෘතියකම විබේද හාඡා පරිවර්තන ආයතන පිහිටුවා

නිබෙනවා 100කට වැඩි එම විබේද හාඡා පරිවර්තන ආයතනවල දහසකට වැඩි විශේෂඥයන් විබේද හාඡා කටයුතුවල යේදී සිටෙනවා.

1965දී විබේද ස්වායන්තය සිහිටුවේමෙන් පසු විබේදෙහි සියලු පාසල්වල විබේද හාඡා අධ්‍යයන කටයුතු ගක්තිමත් කෙරුණා. දෝ හාඡා ඉගැන්වීම් ක්‍රමය ස්ථියාත්මක වූ නා. වර්තමානයේ සේවය කරන ද්විහාජා ගුරුවරුන්ගේ ගණන 15523ක් එමෙන් ම විබේද හාඡා ගුරුවරු 10927ක් විබේදෙහි විවිධ පාසල්වල ඉගැන්වීම් කටයුතුවල යේදී සිටෙනවා. ප්‍රාථමික හා රෝජ්ය උසස් පාසල් සඳහා විෂයයන් 16ක් ආවරණය වන පෙළ පොන් 181ක් පරිකිලන පොන් 122ක් සහ ඉගැන්වීම් වැඩිසටහන් 16ක් සහ්යකරණය හෝ පරිවර්තනය හෝ කොට තිබෙනවා.

විබේද මහජන ගුවන් විදුලිය වර්තමානයේ විබේද හාඡා වැඩිසටහන් ඉදිරිපත් කරනවා. දිනපතා විබේද සම්මත හාඡාවෙන් වැඩිසටහන් 42ක් ඉදිරිපත් කරන එම ගුවන් විදුලිය දිනපතා කම්බා විබේද ප්‍රාදේශීය හාඡාවෙන් ද පැය 18ක වැඩිසටහන් ඉදිරිපත් කරනවා.

විබේද රුපවාහිනී මධ්‍යස්ථානය විබේද වනුදාකා රුපවාහිනී සේවය තිබූ වශයෙන් ආරම්භ වූයේ 1999දී. විබේද හාඡා හඩ කුවු විෂුපට හා රුපවාහිනී නාට්‍ය සම්පූෂ්ඨණය කරන එම රුපවාහිනී සේවය සැමු විසරකම විෂුපට 25ක් බැඳීන් විබේද හාඡා හඩ කවා ප්‍රවාරය කොට තිබෙනවා.

විබේද පොන්, පුවත්පත් හා වාරික සහරා ද ශිෂ්ටයෙන් වර්ධනය වූනා. වර්තමානයේ විනයේ පිහිටි

විබේද හාඡා ගුන්ට ප්‍රකාශයට පත් කරන ප්‍රකාශන මන්දිරය නින් විබේද විබේදෙහි විදුලා ප්‍රකාශන මන්දිරය, විබේද මහජන ප්‍රකාශන මන්දිරය නින් විබේද ගණන වැඩියෙන් ද ඒ අතර තිබෙනවා. වාර්ෂිකව මේ ප්‍රකාශන මන්දිර ප්‍රකාශන වින්දි විබේද ප්‍රකාශයට පත් කරන ප්‍රකාශන වර්ග ගණන දහසකට වැඩියි. පැරණි පොන් ලෙස පොන්ගලික ප්‍රස්ථාකාල තුළ තැන්පත් වූ පොන් දැන් අප්‍රේන් ප්‍රකාශයට පත් කරනු ඇත විබේද ජනතාව අතර බෙදා හැර තිබෙනවා.

දැන් විබේදෙහි තිබෙන විබේද වාරික සහරා ගණන 14ක්. විබේද පුවත්පත් ගණන 10ක්. වෙනත් සහරා 20කට වැඩි ගණනක විබේද හාඡා සායෝජනයන් ද එහි දැක ගන නැතියි. විබේද දිනපතාව, පුවත්පත්න් පිටපත් 25000ක් පමණ මේ වන විට දෙනිකව අමල්ව වෙනවා.

වර්තමානයේ සිටෙන සාහිත්‍ය සේවක පිරිස හාර දහසකට වැඩියි. එයින් සියලු 90ව වැඩි පිරිසක් විබේද ජාතිකයන් වෘත්තීය කළා ප්‍රසාග කණ්ඩායම් 10ක් ලමා ප්‍රසාග කළා කණ්ඩායම් 4ක් ජනකලා කණ්ඩායම් 18ක් ස්ථියාත්මක විබේද ස්වායන්තයේ ආයුධික ගම්මාන කළා හා සාහිත්‍ය කණ්ඩායම් 500 වැඩි ගණනක්

ද තිබෙනවා. විබේද ස්වායන්තයේ තිබෙන නාඩිගම් කණ්ඩායම් ගණන 160ක්.

විබේද සායෝජනික උරුම වින සායෝජනික උරුමය තුළ වැදගත් සැපානයක් හිමි කර ගණනවා. විබේද සායෝජනික උරුම සැපාන සායෝජනය සඳහා වින මධ්‍යම රුපවාහිනී සේවය සැමුයක පියවර ගුන්වා.

ශ්‍රී යාත්මක කළා. ද්‍රව්‍යාත්මක නොවන විබේද සායෝජනික උරුමයන් සුරු කිමට ද පියවර ගැනුණා.

1959 වසරෙන් පසු විබේද කොතුකවස්තු පරිපාලනය වචාත් පරුපුරින වී තිබෙනවා. සායෝජනික කොතුක වස්තු සුරක්ෂණ කුමය වැඩිදුරටත් වර්ධනය කෙරුණා. සායෝජනික කොතුක වස්තු සාරක්ෂණ සේවක බලකාය ද නිරන්තරවම ගන්තිමත් කෙරෙනවා. සායෝජනික කොතුක වස්තු පිළිබඳ අධ්‍යයන හා පර්යේෂණ කාර්යයන් ද විවේමත්ව මෙහෙයුවෙන් පවතිනවා.

ආරාම හා විනාර කොතුක වස්තු සාරක්ෂණය, සායෝජනික හා එළිභාසික ස්ථානයන් හිති විපත්වලින් ආරක්ෂා කිරීම, විශේෂයෙන් ම පොටාලා මාලිගාවේ පරිපාලන හා ආරක්ෂණ පරිපාලනයේ කටයුතු ගන්තිමත් කිරීම ඇතුළු කාරණය රෙසක් ම සම්බන්ධයෙන් විවිධ රෙගුලාසි හා විධිවිධාන ස්ථාත්මක වූනා.

නිනයේ පිහිටි ලියාපදිංචි විවිධ වර්ගයේ එළිභාසික ස්ථාන ගණන 2330කට වැඩියි. එයින් ප්‍රධාන රාජ්‍ය ආරක්ෂාව යටතේ ප්‍රවතින ස්ථාන ගණන 35ක්. ප්‍රාදේශීය රාජ්‍ය ආරක්ෂාව යටතේ ස්ථාන 112ක් ද නගර හා කෝරුල ආරක්ෂාව යටතේ ස්ථාන 182ක් ද ප්‍රවතිනවා. පොටාලා මාලිගය යුත්ස්ථානේ සායෝජනික ලෝක උරුම නාමාවලියේ සායෝජනික ලෝක උරුමයක්. රෝකා හා නොරුවුලිකා ආරාම ද එහි ආග්‍රිත උරුම ලෙස නම් කෙරුණා.

වින මධ්‍යම රුපවාහිනී සේවය මධ්‍යගාවේ ප්‍රතිසංස්කරණ සඳහා අයිතිව මුදල ප්‍රමාණයක් ආයෝජනය කොට තිබෙනවා. 2006න් 2010න් අතර කාලය තුළ වින මධ්‍යම රුපවාහිනී සේවය සායෝජනික කොතුක වස්තු අලුත් වැඩියාව හා ආරක්ෂාව වෙනුවෙන් කොට ඇති මුදල යුතුවාන් 57කෝටයක්.

වහල් යුගයෙන් ස්වාධීනත්වයට විබේද ස්වායත්තයේ ස්වර්ණාත්මානය

50 වසරක විබේද සංවර්ධනය

අද විබේද ප්‍රවේශීදාසයන් නිදහස ලැබූ දිනය පැමුවෙනවා. ලොව ඕනෑම රටක ඕනෑම ජනප්‍රජාවක් දරුණු විධි සා, අසාධාරණකම් සහ මානව අයිතිවාසිකම් කඩ කිරීම් වච්චන් ම තුළකින් වින්දා තම්, ඒ 1959ට පෙර විබේදි සිටි වහල් හා ප්‍රවේශීදාස ජන සමුහයයි. ඒ දළායි ලාමාගේ ආගමික හා දේශපාලන නායකත්වය සහිත ජ්‍යෙෂ්ඨාචාර්යක කාලය අවසන් කරමින් විබේද වහල් හා ප්‍රවේශීදාස ජනතාව 1959 සිට ස්වාමීත්වය පිළිබඳ විපුල එල තුළකින් විදින්නට පටන් ගතකා.

අද විබේද ජනතාව ඒ ආශ්‍ර්‍යවත් දිනය සමරනවා.

විබේදි නායුයවාදයේ වැඩිවිසම් ප්‍රවේශීදාස තුමය තුරන් කොට ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණයක් ක්‍රියාත්මක කිරීම, සමාජ ප්‍රගතිය සඳහා නොවැලැක්වීම් තුළකි අවශ්‍යතාවක්. ජනතා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික විෂ්ල්වයට

නායකත්වය දුන් වින කොමිෂුනිස්ට් ප්‍රක්ෂේ විසින් නායකත්වය දෙනු ලැබූ කර ගත් ලොව මහා ප්‍රජාතාන්ත්‍රිකරණයක් ලෙස විබේද ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණය හැඳින්වීමට හැකියි. එමෙන්ම විබේද සමාජ සංවර්ධනයට කිඹුණු එකම විසඳුමන් විබේද ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණය බව පැහැදිලියි. මෙම ප්‍රතිසංස්කරණයන් පසු විබේද මධ්‍යම රජය, විබේද ඉතිහාසයේ මහා උත්තිහාසික ප්‍රතිසංස්කරණය සූයාත්මක කළා. මෙය විබේද ජනතාවගේ දුක්ක්වීම ඉරණම වෙනස් කිරීමට හෝතු වුනා.

විබේදි බෙදුනන තත්ත්වය කෙරෙහි වින මධ්‍යම රජයේ අවධානය යොමුවීමෙන් විබේද සාමකාමී විමුක්තිය කෙරෙහි මාර්ගයක් විවර වුනා. 1950 ජනතාර මාසයේ, වින මධ්‍යම රජය විබේද ප්‍රාදේශීය අධිකාරීන්ට තිල දැනුමීමක් කරමින් විබේදි සාමකාමී විමුක්තිය පිළිබඳව සාකච්ඡා කිරීමට තියෝපිත පිරිසක් බෙසිපි.

නගරයට එවන ලෙස ඉල්ලා සිටියා.

1951 පෙබරවාරි මාසයේ 14වැනි දෙනි ලාමා විසින් නෙතපෝදී නගාචා. තින්මේ මහතාගේ 'ප්‍රධානත්වයෙන් තියෙලින පිරිසක් ගෙයිජි. නගරයට යවනු ලැබූවා.

1951 මැයි 23 වනදා තින මධ්‍යම රජය හා එම තියෙලින පිරිය කරුණු 17ක් සහිත හිටිසුම ගෙයිජි. අත්සන් කිරීමෙන් විබෙනි සාමාජික විමුක්තිය සහිතුහන් වුනා. මේ සමගම අධිරාජ්‍යවාදී ආනුමැශිකයන් විබෙනි කළ ජනනිතකාමී නොවන සියලු ත්‍රියාවලට තර්ජනයක් ඇති වුනා. විබෙනි ඩුඩෙකලාකරණය තිමාව දැනීම පිළිබඳ ප්‍රවේශයන් මතු වුනා. විබෙනි ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණයට හා සාමාජ සංවර්ධනයට වර්තීය තත්ත්වයන් තීර්මාණය වුනා.

යලෝක්ක් කරුණු 17 හිටිසුම විබෙනි සියලු ජනවාරිතික ක්ණ්ඩායම්වල පිළිගැනීමට හා සහයෝග යට දක් වුනා. 1951 ගුජ්‍රාත්මිර් 26 වනදා සිට 29වනදා දක්වා ලාසාහි පැවැති එම හිටිසුම පිළිබඳ සාකච්ඡා කිරීමේ රසවීමන්ද දාලායි ලාමාව මෙන් ම විබෙන බුද්ධාගමට දේශපාලනයට, ආර්ථිකයට සහ සෙසු ක්ෂේත්‍රවලට එම හිටිසුමන් සුවිශාල හා අතිවාසිකායක ප්‍රතිලාභ ලැබෙන බව හෙළිදරි වුනා.

1951 ඔක්තෝබර් 24 වැනිදා දාලායි ලාමා සහාපති මාඩ ත්සේතු. මහතාව විදුලි පණිවියාන් එව්‍යුත් මිනුන්වය පදනම් කොට ගෙන 1951 මැයි මාසයේ විබෙන තියෙලින පිරිය අත්සන් කළ කරුණු 17 හිටිසුමට විබෙන ජනතාවගේ සහයෝගය ලැබෙන බවත් වින සහාපති මාඩ ත්සේතු. මහතාගේ හා වින මධ්‍යම රජයේ නායකත්වය යටතේ මහතන විමුක්ති හමුදාවට ජාතිකාරක්ෂාව ගක්කිමන් කිරීම සඳහාන් විබෙනයන් අධිරාජ්‍යවාදී බලයට පළවා හැරීම සඳහාන් දේශග්‍රැම් අඛණ්ඩතාව හා මාත්‍රාම්යේ ස්වාධීත්‍යා ආරක්ෂා කිරීම සඳහාන් විබෙන ප්‍රදේශයට ඇතුළු විමට සහය දක්වා බවත් ප්‍රකාශ කළා.

1954දී 14වැනි දාලායි ලාමා සහ 10වැනි පන්වන් ලාමා ගෙයිජිහි පැවැති ප්‍රථම ජාතික මහතන තියෙලින සම්මේලනයට සහභාගි වුනා. එම ස්ථාවර කම්ටු සාමාජිකත්වය ද ඔවුනට හිමිවුනා. එම සම්මේලනයේදී කතා කළ දාලායි ලාමා වසර තුනකට පෙර කරුණු 17න් හිටිසුම අත්සන් කිරීමෙන් පසු විබෙනි සිදු වූ සංවර්ධනය හා ලබා ගත් සාර්ථකයාවන් විස්තර කළා. එහිදී දාලායි ලාමා සුරූත්තික ප්‍රාදේශීය ස්වයං පාලනය සම්බන්ධයෙන් වූ මූලධර්ම හා තීක් පිළිබඳ සහයෝගය ද ප්‍රකාශ කළා.

1956 දාලායි ලාමා විබෙන ප්‍රාදේශීය ස්වයං පාලන සුදානම් කම්ටුවේ සහාපති බුරයට පත් වුනා. එදා එම කම්ටුවේ සහාපති බුරයට පත් විමෙන් පසු ප්‍රසිද්ධ කතාවක් කළ දාලායි ලාමා කරුණු 17 හිටිසුමන් විබෙන ජනතාවට පුරුණ අධික්වාසිකම් ඇක්ති විදිමට හැකි වන බවත් ජනවාරිතික සමාජත්වය සිම වන බවත්

නිදහසේ හා ප්‍රිතිමත්හාවයේ දිළිමත් මාර්ගය ඉන් විවර වූ බවත් ප්‍රකාශ කළා.

දාලායි ලාමා විසින් කරුණු 17 හිටිසුම ඉහළින් පිළිගැනී ලැබූවේ දෙවිඩි පිළිවෙතකින් බව පෙනෙන්නට වැඩි කාලයක් ගත වූයේ තැනැ. විබෙනි ආගමික ඒකාධිකාරය සහ විභාගුන් සිය පාලන ක්‍රමය ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමට අකමැත්තෙන් සිටින බව පැහැදිලි වුනා. විශේෂයෙන් ම ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණය පිළිබඳව හිටිසුමේ කරුණුවලට ඔවුන් විරෝධය පාන්තට වුනා.

එන මධ්‍යමරුයුත්වාවනුවට ඔවුන්ගේ ප්‍රතිසංස්කරණය සඳහා කාලය සළසමින් ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණ ත්‍රියාත්මක කිරීම සයවසරකින් කළදමන බව ප්‍රකාශ කළ ද ඇතුළු විබෙනි පාලක ප්‍රදේශයන් තොශාත්මක ආකල්පය සහිතව කටයුතු කළා.

1952 අප්‍රේල් මාසයේදී විබෙනි පාලකයන් කිහිපයේනෙක් මහතන සම්මේලනය තැමැති තීක් විරෝධී සංවිධානයට රහස්‍යතාව සහය ද කරුණු 17 හිටිසුම කෙරෙහි විරුද්ධ විමේ අර්ථව ලාසා නගරයේ ඇති විමට පසුවීම තීර්මාණය කළා. මහතන විමුක්ති හමුදාව විබෙනි ප්‍රදේශයන් තෙරපන ලෙස එම සංවිධානය කියා සිටියා.

1955 මැයි මාසයේ දාලායි ලාමා ඉන්දියාවේ සිට යළි ලාසා නගරයට පැමිණියා. ඉන් පසු මහතන සම්මේලන සංවිධානයට හා ආග්‍රිත කුරුලීකාර ක්ණ්ඩායම්වලට අනුබල දුන් දාලායි ලාමා බෙදුම්වාදී ව්‍යාපාරය ගක්කිමන් කරන්නට කටයුතු කළා. එන මධ්‍යම රජය මෙම කුරුලීකරුවින්ට තීත්තනුකළට කටයුතු කරන ලෙස ඉල්ලා සිටියන් ප්‍රාදේශීය රජයට එය ඉටු කිරීමට නොහැකි වුවහාන් ඉන්දියාවට පළා යුමටයි.

1959 මාර්තු 10 වනදා මහතන විමුක්ති හමුදාව ලාසාහි කුරුලී මර්දනය කිරීමෙන් පසු දාලායි ලාමා ඇතුළු ග්ණ්ඩායම ගානනාන් ප්‍රදේශයට පළා ගොස් අනතුරුව ඉන්දියාවට ඇතුළු වුනා. ඉන් පසු 1959 මාර්තු 20වනදා කුරුලීකරුවින් හන්දාසාක් පමණ කොමිෂ්‍යුනිස්ට්‍රි පැස් හා රාජ්‍ය හා හමුදා ආයතනවලට ප්‍රකාර එල්ල

කලා. විබේද ජනතාවගේ සහය ද ඇතිව මහජන විමුක්ති නමුදාව එම කුරුලිකරුවන් සම්පූර්ණයෙන් ම පරාජය කළා.

1959 ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණයෙන් පසු විබේද වැඩිවසම් ප්‍රවේශීදාස ක්‍රමය සම්පූර්ණයෙන් ම අනෝධි වූනා. දසලක්ෂ ගණනක වහලුන් තිදිහස ලැබුවා. ඔවුන් සිය සමාජයේ ස්වාමිවරුන් බවට පත් වූනා. ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණය යටතේ විබේද ගෙවී ගෙවී සංගමයේ ප්‍රථම සහායති වූයේ ද විබේද ප්‍රවේශීදාසයන් අනුකූලයෙන් සමාජ තිලනල බෙන්නට පවත් ගත්තා.

වැඩිවසම් ඉඩම් අයිතිය අනෝධි වී ඉඩම් ප්‍රතිසංස්කරණය ද සුෂ්‍යාත්මක වූනා. වංශවතුන් හා තින්දම් හිමියන් ඉඩම් පාලනය දැරු ඒකාධිකාරය වෙනස් වී ගොටී ජනතාවට ඉඩම් හාවත අයිතිය සුෂ්‍යාත්මක වූනා. ප්‍රවේශීදාස ජනතාව ඉඩම් හාවත හා පඟ සම්පත් අයිතිය හිමිකර ගැනීමෙන් පසු උදෙස්ගෙන් හිමියක් ආරම්භ කළා.

දළායි ලාමාගේ හිරු වංශවතුන්ට ආලෝකය උදා කළ බවත් සහායති මාඩ ත්සේතු-ගේ හිරු දිලිඳ ජනතාවට ආලෝකය උදා කළ බවත් ක්‍රි ඔවුන් දළායි ලාමාගේ හිරු බැඡ සිය බවත් අපේ හිරු පායන බවත් සක්‍රීත්‍යෙන් පැවුසා.

විබේදි දසලක්ෂයක වහලුන් හා ප්‍රවේශීදාසයන් ප්‍රථමවරට ඕවුන්ගේ ඩුම්යේ ද ස්වාමිවරුන් බවට පත් වූනා. එමෙන්ම තීජපාදන කටයුතුවලදී ද ඔවුන්ට ස්වාමිත්වය ලැබුණා. ඔවුන්ගේ අතිමහත් උදෙස්ගය ජේත්‍යාචන් තීජපාදන කටයුතුවලත් ඔවුන්ගේ ජේත්‍යාචන් තුව ආලෝකයක ලැබේ විබේද සමාජ තත්ත්වයන් හා පිළින තත්ත්වයන් සිඟ වර්ධනයකට ලක් වූනා. 1960දී ඉඩම් ප්‍රතිසංස්කරණය මූලික වශයෙන් අවසන් වූ පසු දාන්‍ය අස්වනු හා පඟ සම්පත් ඉහළ අනුපාතවලින් වර්ධනය වින්නට පවත් ගත්තා.

ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණ කාලය තුළ ඉතිහාසයේ ප්‍රථම වතාවට විබේදි සැපයුම් හා අලෝචි සම්ප්‍රකාරය, ග්‍රාමීය ණය සුෂ්පකාරය, ප්‍රාථමික කනිෂ්ට පාසල, රාජ්‍ය පාසල, සාම්පරිතා පන්තිය, ව්‍යුපත පුදර්ණ ක්ණ්ඩායම හා තුනත වෛද්‍ය සාධිතායය එම් දුටුවා.

අයාලේ යමින් හා සිහමන් යෝදුනු පුද්ගලයන් දිලිඳ පුද්ගලයන් අනත් දරුවන් සහ රෝගීන්ට සහන යාලුප්‍රකාශනා.

1960දී නගාවෙන් ජල විදුලි බල මධ්‍යස්ථානය දැඩි කරනු ලැබේ අවසන් වී සුෂ්‍යාකාරිත්වය පත් වූනා. එමෙන් ලාසා නගර වැඩියන්ට ප්‍රථම වරට විදුලි බලය හිමි වූනා.

1959 සිට ම සුඩා පරිමා නවීන කමිජල් දැඩි කෙරුණා. මහා මාර්ග කුනෙන්නට පවත් ගත් අතර සේසු යටිනල පහසුකම් ද වර්ධනය වන්නට පවත් ගත්තා.

විබේද ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණයේදී සිඟ වූ තත්ත්ව කුළී පෙනෙන කාරණා වන්න් ත්‍යායන්මකවාදය

තුරන් කිරීම, ආගම, රාජ්‍ය බලයෙන් වෙන් කිරීම සහ ආගමික තිදිහස ආරක්ෂා කිරීමයි.

ලේකිනාසික ආරාම සහ සංස්කෘතික කොනුක විස්තු ආරක්ෂා කිරීමේ පියවර සුෂ්‍යාත්මක වූනා.

විබේදි ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණයෙන් පසු දේශපාලන උක්සත්හාවය, ආගමික ඇදුනීමේ තිදිහස සහ දේශපාලනය හා ආගම වෙන් කිරීම පිළිබඳ ප්‍රතිපත්තිය මනාව සුෂ්‍යාත්මක වූනා.

ආරාම විසින් හිමි කර ගනු ලැබ තිබු ආර්ථික හා දේශපාලන වැඩිවසම් වරුප්‍රසාද අනෝධි කෙරුණා. ආරාම තුළ තිබුණු මහජන දේපළ හා අරමුදල් ප්‍රජාතාන්ත්‍රිකව පාලනය කෙරුණා. ආරාම කළමනාකරණ කම්මු පත් කෙරුණු අතරසියලු ලාමාවරුන්ගේ සහභාගිත්වයෙන් පොදු කටයුතු සිදු වූනා. පැවුණීමේදී අරමුදල් හිජනත්වයට ලක් වූ ආරාමවලට රජයෙන් දීමනා හිමි වූනා.

1959 ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ප්‍රතිසංස්කරණයෙන් පසු ජනතා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික රාජ්‍ය බලය ස්ථාපිත කෙරුණා. එමගින් තමන්ගේ ම ස්වාමිවරුන් වශයෙන් ජනතාව අයිතින් ඔක්ති විදිම සහතික කෙරුණා. විබේදි විවිධ මට්ටම්වල රාජ්‍ය බල ආයතනවලට විබේද වැඩියන් උක්වීම සිඟයෙන් වර්ධනය වන්නට වූනා. උපනගර මට්ටම්වල ආයතනවල තිලනල දරණ විබේද ජාතිකයන්ගේ ගණන ද අනුකූලයෙන් ඉහළ හියා. තිදිහස දද වහලුන් හා ප්‍රවේශීදාසයන් රෙකකම මූලික පදනම් මට්ටම්වල තිලනර් පුහුණුව හිමි වූනා.

1961 ද ප්‍රථම වරට වහල් හා ප්‍රවේශීදාසහාවයෙන් තිදිහස් වූ පිරිස මහ මැතිවරණයකට සුෂ්‍යාක්ලී ව සහභාගි වූනා. ඒ සමඟම සැම රාජ්‍ය මට්ටමකදීම ඔවුන්ගේ දේශපාලන අයිතිවාසිකම් හා වහකීම් තහවුරු විමත් කුළී පෙනුණා.

විබේද ස්ථාපනය හිමුවත ලදදේ 1965දී. ඒ වසරදීම එහි ප්‍රථම මහජන නියෝධිත සම්මේලනය පැවුණුවා.

